

Beogradska defektološka škola –
Belgrade School of Special Education
and Rehabilitation
Vol. 26, No. 2 (2020), str. 9-18

UDK 364-787.8:616.896(497.11)"2020"
316.614:[616.98:578.834-056.3(497.11)"2020"
Originalni naučni rad – Empirical studies
Primljen – Received: 17.7.2020.
Prihvaćen – Accepted: 22.8.2020.

Socijalna validnost grupnih susreta u klubu za mlade iz perspektive osoba sa visokofunkcionalnim autizmom*

Mirjana ĐORĐEVIĆ**, Nenad GLUMBIĆ, Slobodan BANKOVIĆ
Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija

Osobe sa visokofunkcionalnim autizmom mogu se angažovati u okviru grupnog rada sa drugim osobama sličnog uzrasta u cilju razvoja socijalnih veština, podizanja nivoa samopouzdanja i samopoštovanja, ili međusobnog pružanja podrške. U februaru 2020. godine na Fakultetu za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju formiran je Klub za mlade, namenjen zajedničkom sedmičnom druženju osoba sa visokofunkcionalnim autizmom i studenata četvrte godine ovog fakulteta.

Cilj ovog rada je da se prikaže socijalna validnost Kluba za mlade iz perspektive učesnika sa visokofunkcionalnim autizmom.

Uzorkom istraživanja obuhvaćeno je šest osoba sa visokofunkcionalnim autizmom. Aktivnosti Kluba trajale su osam nedjelja, nakon čega je primenjen upitnik za procenu socijalne validnosti.

Dobijeni rezultati pokazuju da su svih šest učesnika zadovoljni druženjem i aktivnostima u Klubu, kao i s tim da su imali prilike da steknu nove prijatelje, da naučene veštine koriste i kod kuće, da su im ove aktivnosti pomogle da se osećaju sigurnije u socijalnim situacijama, ali i da bi preporučili učešće i drugim osobama, i da bi voleli da ponovo učestvuju u ovakvim susretima.

Ključne reči: autizam, grupe, podrška

* Rad je nastao kao rezultat istraživanja na projektu „Socijalna participacija osoba sa intelektualnom ometenošću” (br. 179017), koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

** Mirjana Đorđević, mira.djordjevic81@gmail.com

Uvod

Grupe za podršku mladim i odraslim osobama sa visokofunkcionalnim autizmom smatraju se preporučenim oblicima rada i mogu imati različite fokuse – razvoj socijalnih veština, podizanje nivoa samoprihvatanja, samopoštovanja, kao i osveščivanje ideje da osoba nije sama itd. (Weidle et al., 2006). Gilberg (Gillberg, 2002) ističe da bi grupe za podršku osobama sa visokofunkcionalnim autizmom trebalo da obuhvate učesnike sličnog uzrasta i sličnih komunikacionih i kognitivnih kapaciteta. Korisnici ovih grupa izveštavaju o tome da su im grupe koristile jer su unapredili socijalne veštine, kroz njih su i ostvarivali socijalne interakcije, ali i dobili sve potrebne informacije i savete kada su imali različite dileme (Jantz, 2011). Dugoročni rezultati koji se mogu očekivati usled primene grupa za podršku su smanjenje usamljenosti i umanjenje mogućnosti za pojavu pridruženih poremećaja raspoloženja (Jantz, 2011).

Pregledom dostupnih sadržaja na internetu uočeno je da u zemljama u kojima se govori engleski jezik postoji veliki broj različitih mogućnosti za grupne susrete, koji se najčešće održavaju u virtuelnom prostoru, u kontinuitetu, sa različitom učestalošću (od jednom nedeljno do jednom mesečno), a koji su vrlo često vođeni od strane profesionalaca, i za koje je potrebno prethodno izvršiti prijavu preko sajtova ili društvenih mreža. Neretko svaki zakazani susret ima unapred određenu temu, pa se napomene koje stoje na ovim sajtovima obično odnose i na to da svaka osoba sa visokofunkcionalnim autizmom može pristupiti prijavi za prisustvo ukoliko tema odgovara njenim trenutnim potrebama i interesovanjima.

U skladu sa navodima iz literature, podacima iz inostranih praksi, ali i učenom izostajanju udruživanja mladih osoba sa autizmom u našoj zemlji, autori rada su došli na ideju da formiraju Klub za mlade osobe sa visokofunkcionalnim autizmom. Odlučeno je da se Klub formira na početku drugog semestra u školskoj 2019–2020. godini, u okviru predmeta Rehabilitacija osoba sa autizmom, i da traje osam nedelja u periodu od 21. februara do 24. aprila 2020. Za mesto na kom će Klub raditi odabran je Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, a za termin je određen petak, od 17h do 19h. Učesnici Kluba su bili predstavnici studenata četvrte godine Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, studijskog programa Specijalna edukacija i rehabilitacija osoba sa teškoćama u mentalnom razvoju i mlade osobe sa visokofunkcionalnim autizmom (pet mladića i jedna devojka).

S obzirom na to da se u literaturi ističe da bi odluke o efikasnosti i primenljivosti različitih intervencija u populaciji osoba sa autizmom obavezno trebalo donositi i u odnosu na socijalnu validnost programa koja podrazumeva stepen zadovoljstva samih korisnika dobijenim uslugama, njihovu procenu poželjnosti i prihvatljivosti sprovedenih postupaka, ali i dobijenih efekata (Callahan et al., 2007; Callahan et al., 2017), postavljen je cilj ovog istraživanja.

Cilj

Cilj ovog rada je da se prikaže socijalna validnost Kluba za mlade iz perspektive učesnika sa autizmom.

Metod

Uzorak

Uzorkom ovog istraživanja obuhvaćeno je šest osoba sa dijagnozom visokofunkcionalnog autizma, prosečne starosti 19,33 godina. U Tabeli 1 dat je prikaz osnovnih informacija o učesnicima Kluba.

Tabela 1

Osnovne informacije o učesnicima Kluba za mlade

Učesnik Kluba	Pol	Godine starosti	Pohađanje škole u momentu istraživanja	Zaposlenost u momentu istraživanja	Sirov skor na GARS-3 skali
1	Ž	17	Da	Ne	98
2	M	18	Da	Ne	48
3	M	27	Ne	Da	50
4	M	22	Ne	Ne	52
5	M	16	Da	Ne	48
6	M	16	Da	Ne	95

Instrumenti

Procena nivoa težine autizma

Gilijamova skala za procenu autizma – treće izdanje (*Gilliam Autism Rating Scale – Third Edition*, [GARS-3]; Gilliam, 2014) namenjena je proceni kliničke slike autizma i sastoji se od 58 ajtema koji su grupisani u šest podskala – Stereotipno ponašanje, Socijalna interakcija, Socijalna komunikacija,

Emocionalne reakcija, Kognitivni stilovi i Maladaptivan govor. Ajtemi se mogu oceniti od ocenama od 0 do 3. Sabiranjem skorova na svim poskalama dobija se ukupni sirovi skor koji je korišćen u ovom istraživanju. Skalu su popunjavali roditelji. GARS pokazuje dobru unutrašnju konzistentnost kod različitih starosnih grupa. Kronbahov alfa koeficijent je dosta visok i kreće se od 0,93 do 0,94 (Gilliam, 2014).

Procena socijalne validnosti

Za procenu socijalne validnosti korišćen je upitnik konstruisan za potrebe ovog istraživanja koji je popunjen od strane mladih osoba, učesnika Kluba.

Procedura

Pripremna faza

Pre zvaničnog početka rada Kluba za mlade, studenti su podeljeni u šest grupa. Svaka grupa je slučajnim izborom povezana sa jednom mladom osobom koja će učestvovati u Klubu, i sa kojom će imati zadatak da održava kontakte tokom svih osam nedelja (kako u cilju dogovora za susrete u Klubu, tako i zbog realizacije povremenih susreta u otvorenoj sredini).

Grupe su izabrale šest koordinatora, koji su, između ostalog, imali zadatak i da stupe u kontakt sa roditeljima osoba sa visokofunkcionalnim autizmom. Tokom uspostavljanja kontakta sa porodicom student coordinator, ali i drugi predstavnici grupe objašnjavali su roditeljima šta će se dešavati u narednih osam nedelja, ali su prikupljali i podatke o sklonostima i karakteristikama njihovog deteta koje će biti uključeno u rad Kluba, zamolili su ih da navedu od tri do pet socijalnih veština koje bi voleli da se unaprede kod njihove dece i na samom kraju su prikupili potpisane informisane saglasnosti za učestvovanje u Klubu.

Nakon prikupljenih saglasnosti i informacija o mladim osobama studenti su sa predmetnim nastavnicima odabrali šest tema, u skladu sa istaknutim prioritetima roditelja, koje će se obrađivati na susretima Kluba, kao i redosled izvođenja tema. Teme su birane iz knjige *Kretanje kroz društveni svet: Plan i program za osobe sa Aspergerovim sindromom, visokofunkcionalnim autizmom i srodnim poremećajima* (*Navigating the social world: A curriculum for individuals with Asperger's syndrome, high functioning autism and related disorders*, McAfee, 2002). U finalni izbor uključeni su sledeći naslovi:

1. Započinjanje konverzacije;
2. Maniri u komunikaciji;
3. Predstavljanje i upoznavanje;
4. Zahtevanje i traženje pomoći;
5. Rešavanje konflikta – deljenje negativnih osećanja i mišljenja
6. Figurativni govor.

Svaka grupa je imala zadatak da u saradnji sa predmetnim nastavnicima prevede odabranu temu, pripremi i osmisli susret prateći instrukcije date u knjizi i napravi materijale koji će olakšati praćenje teme.

Rad Kluba za mlade

Prvi susret je, po dogovoru, održan 21. februara 2020. godine i njemu su prisustvovali svi studenti, učesnici Kluba i predmetni nastavnici. Na ovom sastanku su se svi međusobno upoznali, predstavili, stvorili zajednička pravila za rad Kluba (npr. čuvanje onoga što je izrečeno kao poverljivih informacija, stizanje na vreme, prisustvovanje svake sedmice, nulta tolerancija prema nasilju bilo koje vrste itd.) (Tabela 2), a zatim su se u drugom delu ovog sastanka grupe razdvojile u posebne učionice u kojima su kroz polustrukturirane intervjuje pokušale da se malo bolje upoznaju sa učesnicima Kluba). Dogovoreno je da će svakom narednom susretu prisustvovati svi učesnici, kao i šest studenata (dva facilitatora i četiri pomoćnika), da će se susreti snimati, kako bi svi drugi studenti mogli direktno, on-line da prate prenos aktivnosti u Klubu u drugoj učionici.

Tabela 2

Primer kreiranih pravila u Klubu za mlade

1. Molimo sve učesnike Kluba da na svaki sastanak dolaze na vreme. Recite nekome iz Kluba ako ćete kasniti ili nećete moći da dođete. Na listi koju ste dobili imate kontakte drugih učesnika.2. Međusobno ćemo poštovati privatnost; nemojte sa ljudima van ove sale deliti informacije koje čujete o drugim učesnicima Kluba, naročito njihove privatne izazove ili probleme.3. Saslušaćemo druge i dozvolićemo svakome da podeli svoja razmišljanja i ideje.4. Svi ćemo poštovati drugačija mišljenja.5. Nećemo tolerisati nasilje bilo koje vrste. U slučaju bilo kakvog nasilja koristićemo naše pravo da isključimo učesnika iz rada Kluba.6. Deli ćemo sopstvena iskustva sa drugima i ponuditi sugestije, podršku i ohrabriti jedni druge.

Prostor je bio organizovan tako da se u uglu učionice nalazila kamera na stalku, sredina učionice je bila popunjena stolicama koje su nameštene polukružno (deset stolica), a ispred učesnika se nalazila tabla (koja je korišćena za postavljanje različitih vizuelnih uputstava). Svaki susret je započinjao prikazivanjem vizuelnog rasporeda na kom su bili predstavljeni svi planirani koraci tog sastanka, koji su skidani po realizaciji. Iako su se na susretima obrađivale različite teme od strane različitih facilitatora, univerzalnost se ogledala u jasnoj strukturi svakog sastanka, ali i u tehnikama koje su koristili facilitatori (primena video-snimaka kreiranih za ove potrebe, primena demonstracije, igara uloga, diskusije, upotrebe socijalnih priča, skripti itd.).

Nakon uvodnog i dva redovna sastanka Kluba u Republici Srbiji je proglašeno vanredno stanje zbog pandemije COVID-a-19. S obzirom na to da tokom tri susreta Kluba nije zabeleženo izostajanje učesnika, a da su facilitatori primetili njihovu veliku zainteresovanost i motivisanost, doneta je zajednička odluka da se susreti u narednom periodu održavaju on-line, u istom terminu, ali preko Zoom aplikacije. Ni u ovom obliku rada nisu zabeležena izostajanja učesnika. Svih šest učesnika prisustvovalo je svim on-line susretima.

Rezultati

U Tabeli 3 dat je prikaz rezultata na upitniku za procenu socijalne validnosti koji su popunjavali učesnici Kluba.

Tabela 3

Odgovori učesnika Kluba na upitniku za procenu socijalne validnosti

	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	I da i ne	Slažem se	U potpunosti se slažem
Zadovoljan(na) sam druženjem i aktivnostima koje sam imao(la) u Klubu.	/	/	/	16,66%	83,34%
U Klubu sam stekao(la) nove prijatelje.	/	/	/	33,34%	66,66%
Ono što sam naučio(la) u Klubu koristio(la) sam i kod kuće i van kuće.	/	/	/	50%	50%
Preporučio(la) bih učešće u Klubu i drugim osobama koje poznajem.	/	/	/	50%	50%
Voleo(la) bih da ponovo učestvujem u ovom Klubu.	/	/	/	33,34%	66,66%
Druženje u Klubu mi je pomoglo da budem sigurniji(a) u mnogim socijalnim situacijama van kuće.	/	/	/	50%	50%

Diskusija

Ovo istraživanje je sprovedeno sa ciljem procene socijalne validnosti grupnih susreta u okviru Kluba za mlade iz perspektive osoba sa visokofunkcionalnim autizmom. Dobijeni rezultati pokazuju da su svih šest učesnika saglasni s tim da su zadovoljni druženjem i aktivnostima u Klubu, kao i s tim da su imali prilike da steknu nove prijatelje, da naučene veštine koriste i kod kuće, da su im ove aktivnosti pomogle da se osećaju sigurnije u socijalnim situacijama, ali i da bi preporučili učešće i drugim osobama, i da bi voleli da ponovo učestvuju u ovakvim susretima.

Pored toga što su učesnici Kluba pozitivno ocenili grupne susrete, primećujemo i da je prisustvo učesnika bilo 100%, odnosno da nije bilo izostajanja, kao ni odustajanja tokom trajanja rada Kluba.

Atvud (Attwood, 2000), komentarišući grupne susrete namenjene osobama sa visokofunkcionalnim autizmom, ukazuje na to da iako su uglavnom mere ishoda koje su navodili drugi autori bile kvalitativne, nesumnjivo je to da su učesnici uvek isticali da su im ovakvi susreti vredni jer im pružaju priliku da upoznaju osobe slične sebi, ali i da steknu različite veštine, znanja, pa i osnovu za buduća prijateljstva. Broderik i saradnici (Broderick et al., 2002) takođe izveštavaju o visokoj posećenosti grupnih susreta za osobe sa visokofunkcionalnim autizmom, kao i o tome da nakon iskustva sa ovim susretima mlade osobe sa visokofunkcionalnim autizmom imaju više samopouzdanja, i da smatraju da bi nakon grupnog rada mogle lakše da steknu nove prijatelje.

U jednom istraživanju u okviru kog je učestvovao 21 adolescent sa Aspergerovim sindromom u grupnim susretima tokom 11 meseci rezultati su pokazali da je učesnicima bilo prijatno u grupnom radu, kao i da je preko 75% njih pokazalo visok nivo zadovoljstva grupnim sastancima, ali i da su smatrali da ovakvi susreti treba češće da se održavaju (Weidle et al., 2006).

Ograničenja

Iako dobijeni rezultati deluju ohrabrujuće i ukazuju na veliku zainteresovanost mladih osoba sa visokofunkcionalnim autizmom za ovaj tip usluge, kao i njihov visok nivo zadovoljstva grupnim susretima, oni se ipak moraju tumačiti sa velikom oprežnošću s obzirom na broj uključenih učesnika,

dužinu trajanja programa, kao i nivo subjektivnosti u datim odgovorima. Dodatno, konstruisani upitnik za socijalnu validnost zahteva dodatne provere, kako u pogledu psihometrijske validnosti, sadržaja i obima ajtema, tako i u pogledu procene razumljivosti i tumačenja postavljenih pitanja od strane samih učesnika Kluba. Izostavljanje mogućnosti za davanje narativnih komentara od strane učesnika Kluba takođe se može smatrati jednim od ograničenja ovog istraživanja. Takođe, narednim istraživanjima treba planirati praćenje efekata ovog oblika rada, kao i uključivanje kontrolne grupe.

Zaključna razmatranja

Na osnovu dobijenih rezultata možemo zaključiti da mlade osobe sa visokofunkcionalnim autizmom smatraju da su aktivnosti Kluba za mlade korisne i poželjne. U skladu sa tim verujemo da bi u budućnosti trebalo pratiti potrebe mladih i odraslih osoba sa ovim poremećajem i u odnosu na to planirati i realizovati grupne susrete u realnim ili virtuelnim okruženjima.

Literatura

- Attwood, T. (2000). Strategies for improving the social integration of children with Asperger syndrome. *Autism*, 4(1), 85-100. <https://doi.org/10.1177/1362361300004001006>
- Broderick, C., Caswell, R., Gregory, S., Marzolini, S., & Wilson, O. (2002). 'Can i join the Club?' A Social integration scheme for adolescents with Asperger Syndrome. *Autism*, 6(4), 427-431. [10.1177/1362361302006004008](https://doi.org/10.1177/1362361302006004008)
- Callahan, K., Henson, R. K., & Cowan, A. K. (2007). Social validation of evidence-based practices in autism by parents, teachers, and administrators. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 38(4), 678–692. [doi:10.1007/s10803-007-0434-9](https://doi.org/10.1007/s10803-007-0434-9)
- Callahan, K., Hughes, H. L., Mehta, S., Toussaint, K. A., Nichols, S. M., Ma, P. S., Phoenix, S., Metehan, K. & Wang, H. T. (2017). Social validity of evidence-based practices and emerging interventions in autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 32(3), 188-197. <https://doi.org/10.1177/1088357616632446>

- Gillberg, C. (2002). *A guide to Asperger syndrome*. Cambridge University Press.
- Gilliam, J. E. (2014). *Gilliam autism rating scale – hird edition manual*. PAR Inc.
- Jantz, K. M. (2011). Support groups for adults with Asperger Syndrome. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 26(2), 119-128. <https://doi.org/10.1177/1088357611406903>
- McAfee, J. L. (2002). *Navigating the social world: A curriculum for individuals with Asperger's syndrome, high functioning autism and related disorders*. Future Horizons.
- Weidle, B., Bolme, B., & Hoeyland, A. L. (2006). Are peer support groups for adolescents with Asperger's syndrome helpful? *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 11(1), 45-62. <https://doi.org/10.1177/1359104506059119>

SOCIAL VALIDITY OF GROUP MEETINGS IN THE YOUTH CLUB FROM THE PERSPECTIVE OF PERSONS WITH HIGH-FUNCTIONING AUTISM

Mirjana Đorđević, Nenad Glumbić, & Slobodan Banković
University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia

Abstract

Persons with high-functioning autism can be engaged in group work with other persons of similar age in order to develop social skills, raise self-confidence and self-esteem, or to provide mutual support. In February 2020 a Youth Club was established at the Faculty for Special Education and Rehabilitation, intended for weekly gatherings of persons with high-functioning autism and the students of final year at this Faculty.

The aim of this paper is to present the social validity of the Youth Club from the perspective of participants with high-functioning autism.

The research sample included six persons with high-functioning autism. The Club was active for eight weeks, after which a questionnaire for assessing social validity was administered.

The obtained results show that all six participants were satisfied with the socializing and the activities in the Club, as well as with having the opportunity to make new friends, to use the acquired skills at home, that these activities helped them feel safer in social situations, but also that they would recommend other persons to participate, and that they would like to take part in similar gatherings again.

Key words: autism, groups, support